

UDAZKENEKO BALLETA

PARISEKO OPERAN

Merce Cunningham-en ballet taldea 1966.ean Parisera etorri zenean, eskandalu bizian amaitu zen haren lehenengo saioa «Champs-Élysées» teatroan. Paristarrok ballet ordinatua maite dute. Ballet klasikoa. Zetazko* extasi transparenteak, gorputzaren espresio estudiatua. Garbitasuna, edo garbitasunaren ilusio bat. Forma garbiak.

Baina Parisek ez daduka, modak edo berritasunak puntta punttan darabiltzan abangoardistak bazterrera uzterik. Gustatzen ez bazaio ere, eta bere disgustua erakusteko bakarrik bada ere, **enfants terribles** guztiak bereganatu behar izaten ditu. Atzeraturik ez agertzeko. Parisek moderno agertu behar baitu, modernotasuna ulertzen ez duen- eta gustatzen ez zaionean ere. Parisen gustu onak **snob** pipe: pixka bat behar du beti. Hori **chic** da, **in** dago.

Zazpi urte duela* bataila galdu zuenari, garaitzapenaren koroa eskaini saio aurten: «Festival d'Automne à Paris» delakora, aurren, Merce Cunningham-en ballet anarkista berriro ekarri dute. Nora ekarri, eta Pariseko Opera ohoragarrira ekarri ere. Zeren* eta Merce Cunningham, duela zazpi urte Parisek muzin* eta zaputz* egin ziona, abangoardiako balletaren korifeo bilakatu* baita. Europa eta Amerikako hiriburu nagusietan sentsazio bezala dabilzan horiek, ez dadukate Parisen faltatzerik. Zer gero? Paris oraindik ere hiriburuen erregina da: erreginen erregina. Etor daitezela, ba:* hori da inportanteena. Gero, haserreturik, pikotara* bidaliko baditu ere, ez zaio axola,* etorri badira. Parisek bere buruari permiti diezaioke, besteek txaloka hartzen dutena berak xistuka despeditzea. Baina ezin permiti diezaioke, beste hiriburuetan ba diren abangoardismoak Parisen ez izaterik, iluntze batetan besterik ez izan arren.

Merce Cunningham-en balletari berriro jazo* zaiona, alde zurretik esaten ari naiz. Halaxe izan baita. Cunningham zinez* ahalegindu da, paristarrei, bere balleta konprenitzeko, laguntza ematen. Entrenamenduak ikusten utzi die. Ikusliarrekin mintzo* izan da, bere ideiak eta asmoak esplikatuz. Pazientziaz balletaren bere bururapena* azaldu du, Joseph Lazzini eta gainerako balletista paristarrak baretzeko. Konbentzitu, ezin konbentzitu izan du. Haren «Egun bat edo bi» balleta bukatu denean, berriz ere xistuka eta oihuka despeditu dute.

Alferrik saiatu da Cunningham lehenagoko anarkismoa uzten, ballet konprenigarri bat muntatzen eta eramaten. John Cager-en musikak ia* ia konbentzionala zitudien, ohituta gaduzkanarekin alderatzen* bada batik* bat: aireplanoen burrundada batzuk, motorren zurrungaren bat edo beste, txaloren bat inoiz, xorien kanta beste noizbait, eta beste hotsik eta zarata zentsugaberik ez. Bateria guztiz moderatua. Batzuetan, orkestaren zurrumuruaren erdian, kasik melodiaren baten hasera* puntta bat ere errekonoziti zitekeen, gainera. Paristarrak kontentatzeko, Cunningham-ek alde batera utzi ditu bestetako zarata triskatuak eta hots farrastak, bibolinen haiztokada* eta ziztadak, bateriaren atakeak eta bonbardamenduak eta garrasi historikoen kontratakeak: denak utzi ditu. Esagerazio gabeko musika guztiz «arrazoizko» bat eskaini du. Eta dena alferrik.

Zer egingo da! Paristarrentzat egiazko balleta, Viganok, Marie Taglionik, Jules Perrot-ek XIX. mendean sortu zutena da. Klitxe haietatik kanpora dabilana, paristarrentzat inzibilizatu bat besterik* ez da. Zibilizazioaren neurria paristarren gustu klasiko eta kontserbadoreek ezartzen baitute. Eta amerikano horik* inzibilizatu hutsak direla, edozeinek daki Parisen. Cunningham-en **Modern Dance** malapartatua* ere, bere joera psikodelikoaz, bere tradizioaren ignorantziaz, izpiriturik eta kulturarik gabeko Amerikaren sorginkeria besterik* ez da. Paristarren eskemetan kabitzen* ez den fantasma bat.

Cunningham-en balletarentzat ia klasikoa den moduan, «Egun bat edo bi» ere hiru maila edo apaletan* eraikita zegoen. Musika, John Cager-ena, lehenengo maila. Jasper Johns-en koreografia, bigarren maila. Musikak eta koreografiak ez dute elkarrekin zerikusirik baxtere. Balleta bera edo dantza, hirugarren maila. Musika eta dantza ere elkarrekin zerikusirik gabekoak dira. Edo, behintzat, argiek eta koloreek duten zerikusi bera du musikak dantzarekin. Ez gehiago. Elkarren parean daude, baina elkarrengandik aparte.

Ekintzarik edo temarik ere ez du, noski. Cunningham-ek adierazten duen moduan, ikusliarra guztiz libre da, ikusten dituen mugimenduekin eta dantzekin berak nahi dituen irudipenak edo sentimenduak asoziatzeko. «Pas de deux» batekin amodio ipuin bat, esate baterako. Baina dantzan bertan ez dago halako intentzio imaginatiborik. Estructura abstraktu hutsez bururatua* da balleta bera, inolako tematikaren espresio izan nahi gabe. Han gehiago ikustea, lainoetan zaldiak eta gizonak ikustea bezalaxe da. Eszenarioan dena batera ikus daiteke: bakarkakoak, binakakoak, taldezkako dantzak. Eta guztiok, batera izan arren, ez dute elkarrekin batera zerikusirik, estructura bat osatzea ez bada.

Cunningham-en kontzesio guztiak eta ahalegin guztiak alferrik izan dira: paristarrek XIX. mendeko balleta maite dute. Alfer alferrik izan da, ohiturazko niki beltzaren orde, Cunningham-ek première-rako smoking urdin dizdiratsu bat jantzi izana ere, paristarren aurrean pertsona zibilizatu baten moduan agertzeko... Kultura mundialaren hiriburua ez da modernokeria basati horien aurrean berehalaxe makurtuko. **La culture c'est moi!**

LAZKANO MENDIZABAL

daude, **dagoz**

die, **deutse**

diezaioke, **deiskio**

gaduzka (gauzka), **gaukaz**

zaio, **jako**

ziona, **eutson**

zitekeen, **eitekean**